

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM SPRAWIAJĄCYM TRUDNOŚCI WYCHOWAWCZE - AGRESJA, ADHD

Podstawa prawna: ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty -art.33 ust.1 pkt1.

CELE PROCEDURY:

1. Usprawnienie i zwiększenie skuteczności oddziaływań wychowawczych przedszkola w sytuacjach trudnych.
2. Wskazanie działań korekcyjno-kompensacyjnych, terapeutycznych i profilaktycznych.
3. Zapobieganie powtarzaniu się zachowań niepożądanych.
4. Eliminowanie u dzieci negatywnego obrazu samego siebie.
5. Stwarzanie poczucia pewności siebie, zapewnienie równowagi emocjonalnej.
6. Ułatwienie nawiązania kontaktów z innymi.
7. Stwarzanie warunków zaspokajających potrzebę bezpieczeństwa.
8. Stworzenie systemu motywacji do zmiany zachowań.
9. Ustalenie zasad reagowania na działania niepożądane.
10. Wypracowanie metod współpracy ze środowiskiem rodzinnym dziecka.

ZAKRES DZIAŁANIA:

1. Niwelowanie deficytów.
2. Rozpoznanie przyczyn i źródeł mających wpływ na zachowania dziecka.
3. Wspomaganie rozwoju dziecka.
4. Zapewnianie jak najlepszych warunków do rozwoju dziecka.

ODPOWIEDZIALNE OSOBY I ICH OBOWIĄZKI:

1. Dyrektor:

- Nadzoruje działania podejmowane na terenie placówki,
- Czuwa nad przestrzeganiem procedury,
- Prowadzi kontrolę ustalonego planu działań.

2. Nauczyciele, specjaliści (kolejność podejmowanych działań):

- Dokonują wstępnej diagnozy na podstawie prowadzonej obserwacji,
- Nawiązują kontakt z rodzicami w celu przekazania i pozyskania dodatkowych informacji oraz uzgodnienia wspólnego oddziaływania wychowawczego,
- Podejmują działania wychowawcze zmierzające do eliminacji trudności i rozwiązania problemów dziecka,
- Za zgodą rodziców kierują dziecko na konsultację specjalistyczną (psycholog),
- Opracowują program działań z dzieckiem w oparciu o wnioski z przeprowadzonych badań,
- Realizują plan opracowany przez specjalistów,
- Prowadzą działania kompensacyjno-korekcyjne, profilaktyczne i terapeutyczne,

- Wspomagają rodziców w pracy z dzieckiem, poprzez:
  - a) wskazanie odpowiadającej problemom literatury,
  - b) przekazywanie propozycji zabaw i ćwiczeń,
  - c) dostarczanie wiedzy o instytucjach wspomagających rodzinę.

3. Rodzice:

- Decydują o konsultacji ze specjalistą,
- Współpracują ze specjalistami i nauczycielami w celu ujednoczenia oddziaływań wychowawczych.

METODY:

1. Burza mózgów - dzieci samodzielnie szukają rozwiązań określonego problemu, konfliktu.
2. Modelowanie - dostarczanie wizji rozwiązania problemu swoim zachowaniem.
3. Ćwiczenia językowe - typu dokończ zadanie, jestem zły, bo jestem niezadowolony z .....
4. Metoda kontaktów - umowa nauczyciela z dzieckiem, że, np. podczas zabawy dowolnej nikogo nie uderzy, nie uszczypnie, jeśli uda się to osiągnąć, należy zastosować wzmocnienie pozytywne.
5. Samoocena dziecka- opinia o samym sobie i wiara w swoje możliwości.
6. Drama- odgrywanie scenek.

TECHNIKI:

1. Terapia behawioralna (wzmocnienia pozytywne, negatywne, wygaszanie, time out -chwilowa izolacja).
2. Trening relaksacyjny.
3. Trening asertywności.

POSTĘPOWANIE NAUCZYCIELA:

1. Dokonuje obserwacji wstępnej dziecka i diagnozy jego sytuacji rodzinnej.
2. Podejmuje działania wychowawcze zmierzające do eliminacji i rozwiązywania problemów dziecka.
3. Nawiązuje kontakt z rodzicami w celu przekazania informacji o zaistniałym problemie.
4. Zapoznaje rodziców z planem działań, które podejmie, jednocześnie zobowiązuje rodziców do współpracy.
5. Pozyskuje dodatkowe informacje od rodziców w celu ujednoczenia oddziaływań wychowawczych.
6. Dokonuje obserwacji dziecka w związku z wprowadzonymi skorelowanymi oddziaływaniami dom-przedszkole.
7. Współpracuje ze specjalistami podczas obserwacji dziecka- prowadzi konsultacje.
8. Szczegółowo zapoznaje członków Rady Pedagogicznej z zaistniałym problemem i przedstawia podejmowane działania.

9. Występuje do rodziców o zgodę na przeprowadzenie badań w poradni psychologiczno-pedagogicznej.

10. Opracowuje i realizuje program pracy indywidualnej, który powinien być realizowany poprzez:

- Ustalenie stałych i niezmiennych zasad i norm, konsekwentne ich przestrzeganie,
- kreowanie uporządkowanego rytmu dnia,
- stosowanie krótkich i jasno sprecyzowanych komunikatów,
- stosowanie atrakcyjnych i konstruktywnych form rozładowania napięcia emocjonalnego,
- chwalenie dziecka za najdrobniejsze sukcesy,
- zachęcanie do podejmowania wysiłku,
- niekaranie dziecka za zachowania niezależne od specyfiki jego zaburzenia,
- dostosowywanie metod, form pracy do możliwości psychofizycznych dziecka,
- stosowanie przerw podczas pracy,
- prowadzenie zabaw sportowych i ruchowych,
- wykorzystywanie metod relaksacji i dramy.

11. W przypadku pojawiających się problemów związanych ze współpracą z rodzicami lub jej brakiem, dyrektor przeprowadza w obecności nauczyciela pracującego w grupie rozmowę z rodzicami i sporządza z tego spotkania notatkę służbową.

12. Wszelkie sygnały na temat zachowania dziecka kierowane do nauczyciela muszą zostać odnotowane w zeszycie współpracy z rodzicami.

13. W przypadku braku zgody rodzica na przeprowadzenie badań specjalistycznych oraz braku jakiegokolwiek współpracy z placówką przy problemie dotyczącym dziecka zagrażającego bezpieczeństwu innych, Rada Pedagogiczna podejmuje decyzję o zgłoszeniu sprawy do sądu rodzinnego.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM Z ZABURZENIAMI ROZWOJOWYMI

Podstawa prawna:

1. Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.)
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009r. Nr 4, poz.17).

CELE PROCEDURY:

1. Wczesne rozpoznanie zaburzeń rozwojowych dziecka i stymulowanie jego rozwoju.
2. Wnikliwe poznanie sytuacji dziecka i jego rodziny oraz zaprojektowanie pomocy adekwatnej do jego potrzeb.
3. Podjęcie kompleksowego, systematycznego działania na rzecz rozwoju dziecka, w szczególności:
  - rozwijanie myślenia,
  - ćwiczenie koncentracji uwagi,
  - usprawnienie koordynacji wzrokowo-ruchowej,
  - usprawnianie percepcji słuchowej i koordynacji słuchowo-wzrokowej,
  - wzbogacanie zasobu słownictwa.
4. Korygowanie i rozwijanie zaburzonych funkcji.
5. Wyrównywanie dysharmonii rozwojowych.
6. Kompensowanie braków rozwoju psychofizycznego.

POSTĘPOWANIE NAUCZYCIELA

1. Dokonuje diagnozy (obserwacji) wstępnej dziecka w trakcie odpowiednio dobranych ćwiczeń i, poprzez ocenę poziomu sprawności poszczególnych funkcji rozwojowych i umiejętności, min.:
  - lateralizacji,
  - orientacji w schemacie własnego ciała i w przestrzeni,
  - tempa mechanicznego uczenia się,
  - spostrzegawczości,
  - myślenia logicznego i wnioskowania,
  - koncentracji uwagi,
  - pamięci wzrokowej,
  - percepcji wzrokowej,
  - koordynacji wzrokowo- ruchowej,
  - sprawności manualnej i grafomotorycznej,
  - pamięci słuchowej,
  - analizy słuchowej,

- syntezy słuchowej,
  - słuchu fonematycznego, pamięci fonologicznej, sprawności aparatu artykulacyjnego i wymowy (konsultacja z logopedą),
  - zasobu słownictwa,
  - rozumienia podstawowych poleceń,
  - znajomości liter i techniki czytania,
  - pojęcia liczby i umiejętności liczenia,
  - poziomu samodzielności i samoobsługi.
2. Pogłębia wiedzę o dziecku poprzez poznanie jego środowiska rodzinnego.
  3. Współpracuje ze specjalistami podczas obserwacji dziecka- prowadzi konsultacje.
  4. Nawiązuje współpracę z rodzicami w celu poinformowania o wynikach obserwacji.
  5. **Informuje rodziców o możliwościach i rodzaju pomocy dziecku:**
    - Badania diagnostyczne w poradni psychologiczno-pedagogicznej
    - Wydanie opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju, opinii o potrzebie kształcenia specjalnego lub opinii o dziecku przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną,
    - Zakwalifikowanie dziecka na zajęcia terapeutyczne w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.
  6. Występuje do rodziców o zgodę na przeprowadzenie badań w poradni psycholog.-pedagogicznej, która wskaże mu kierunki pracy kompensacyjnej z dzieckiem.
  7. Szczegółowo zapoznaje członków Rady Pedagogicznej z zaistniałą sytuacją i przedstawia podejmowane działania.
  8. Na podstawie opinii lub orzeczenia wydanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną opracowuje i wdraża program pracy indywidualnej, który powinien być realizowany poprzez:
    - stosowanie metod odpowiednich do potrzeb i możliwości dziecka,
    - trening usprawniający zaburzone czynności,
    - zapewnienie odpowiednich pomocy dydaktycznych dostosowanych do zaburzenia rozwojowego,
    - wsparcie i akceptację poczynań dziecka, tego jakim jest,
    - stosowanie systemu motywacji opartego na wzmocnieniach pozytywnych.
  9. Wykorzystuje następujące metody pracy i ich elementy w celu niwelowania zaburzeń rozwojowych: W. Sherborne, M.Ch. Knillow, behawioralnej, Dobrego Startu, Dennisona, piktogramy, i inne metody zgodnie z potrzebami dziecka.
  10. Współpracuje z rodzicami dziecka poprzez;
    - udzielanie pomocy w zakresie kształtowania postaw i zachowań pożądaných w kontaktach z dzieckiem,
    - wzmacnianie więzi emocjonalnej pomiędzy rodzicami i dzieckiem,
    - wsparcie w pełnej akceptacji zaburzeń rozwojowych,
    - udzielanie instruktażu i porad oraz prowadzenie konsultacji w zakresie pracy z dzieckiem,
    - pomoc w przystosowaniu warunków w środowisku domowym do potrzeb dziecka oraz w pozyskiwaniu i wykorzystaniu w pracy z dzieckiem

odpowiednich środków dydaktycznych i niezbędnego sprzętu.

11. W przypadku problemów związanych ze współpracą z rodzicami lub jej brakiem, dyrektor przeprowadza w obecności nauczyciela pracującego w grupie rozmowę z rodzicami i sporządza z tego spotkania notatkę służbową.
12. Wszelkie sygnały nt zachowania dziecka kierowane do nauczyciela oraz wszelkie kontakty z rodzicami muszą zostać odnotowane w zeszycie współpracy z rodzicami.
13. W przypadku braku zgody rodzica na przeprowadzenie badań specjalistycznych oraz braku jakiegokolwiek współpracy z placówką przy problemie dotyczącym dziecka zagrażającego bezpieczeństwu innych, Rada Pedagogiczna podejmuje decyzję o zgłoszeniu sprawy do sądu rodzinnego faktu niewydolności wychowawczej rodziny.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM Z LĘKAMI, NIEŚMIAŁOŚCIĄ

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty - art. 33 ust.1 pkt 1.

CELE PROCEDURY:

1. Przełamywanie lęklivosti społecznej.
2. Poprawa emocjonalnego i społecznego funkcjonowania dziecka w grupie.
3. Zmniejszenie napięć i niepokojów.
4. Stworzenie poczucia pewności siebie, zapewnienie równowagi emocjonalnej.
5. Ułatwienie nawiązywania kontaktów z innymi dziećmi i zawieranie przyjaźni.
6. Stwarzanie sytuacji do wypowiedzi, prezentacji.
7. Zachęcanie do podejmowania prób i wysiłków na miarę możliwości.
8. Podnoszenie poziomu samooceny dziecka.

ZAKRES DZIAŁAŃ:

1. Poznanie zasięgu zjawiska.
2. Rozpoznanie przyczyn i źródeł oraz ich eliminowanie.
3. Stworzenie klimatu bezpieczeństwa, dobrego samopoczucia.
4. Umożliwienie dziecku zaistnienia w roli członka społeczności.
5. Wspomaganie rozwoju dziecka w budowaniu dla niego oparcia.
6. Zapewnienie jak najlepszych warunków do rozwoju dziecka.

POSTĘPOWANIE NAUCZYCIELA:

1. Dokonuje obserwacji wstępnej dziecka.
2. Nawiązuje kontakt z rodzicami w celu wypracowania systemu postępowania.
3. Zapoznaje rodziców z planem działań, który podejmie, jednocześnie zobowiązuje rodziców do współpracy.
4. Współpracuje ze specjalistami podczas obserwacji dziecka - prowadzi konsultacje.
5. Szczegółowo zapoznaje członków RP z zaistniałym problemem i przedstawia podejmowane działania.
6. Występuje do rodziców o zgodę na przeprowadzenie badań w PPP.

7. Stwarza atmosferę całkowitej akceptacji.
8. Opracowuje i realizuje **program pracy indywidualnej**, który powinien być realizowany poprzez:
  - wsparcie i akceptację poczynań dziecka, tego, jakim jest,
  - ograniczenie zakazów i nakazów,
  - stosowanie systemu motywacji opartego na wzmocnieniach pozytywnych,
  - dostarczenie możliwości dokonywania prób samodzielnego przezwycięzania problemu,
  - swobodę niezależnego działania,
  - trening samodzielności,
  - eliminowanie reakcji lęku i paniki (poznanie pomieszczeń placówki),
  - organizowanie zajęć wspierających poczucie przynależności do grupy,

  - stwarza nie sytuacji, w których dziecko pokona strach przed wypowiedaniem własnych odczuć,
  - zachęcanie do swobodnych rozmów w formie dialogu,
  - przydzielenie ważnych ról w grupie.
9. W przypadku pojawiających się problemów związanych ze współpracą z rodzicami lub jej braku, dyrektor przeprowadza w obecności nauczycieli pracujących w grupie rozmowę z rodzicami i sporządza z tego spotkania notatkę służbową.
10. Wszelkie sygnały na temat zachowania dziecka i jego problemów kierowane do nauczyciela oraz wszelkie kontakty z rodzicami, muszą zostać odnotowane w zeszycie współpracy z rodzicami.

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM Z RODZINY DYSFUNKCYJNEJ

Podstawa prawna: Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty - art. 33 ust.1 pkt.1.

CELE PROCEDURY:

1. Usprawnienie i zwiększenie skuteczności oddziaływań wychowawczych przedszkola w sytuacjach trudnych.
2. Poprawa emocjonalnego i społecznego funkcjonowania dziecka w grupie.
3. Zmniejszenie napięć i niepokoju.
4. Eliminowanie u dzieci negatywnego obrazu samego siebie.
5. Stworzenie poczucia pewności siebie, zapewnienie równowagi emocjonalnej.
6. Ułatwienie nawiązywania kontaktów z innymi.
7. Stworzenie warunków zaspokajających potrzebę bezpieczeństwa.
8. Poznanie praw dziecka, człowieka.
9. Dostrzeżenie asertywnych uczuć i ich wyrażanie.
10. Wypracowanie metod współpracy ze środowiskiem rodzinnym dziecka.

ZAKRES DZIAŁAŃ:

1. Poznanie zasięgu zjawiska.
2. Rozpoznanie przyczyn i źródeł oraz ich eliminowanie.
3. Wspomaganie rozwoju dziecka.
4. Otwieranie przestrzeni kontaktu, bez przyspieszania na siłę działań.
5. Wzmocnienie kontaktu emocjonalnego niewerbalnego.
6. Zapewnienie jak najlepszych warunków do rozwoju dziecka.

POSTĘPOWANIE NAUCZYCIELA:

1. Dokonuje obserwacji wstępnej dziecka i diagnozy sytuacji rodzinnej dziecka.
2. Interweniuje, czyli reaguje na domniemany problem dziecka.
3. Nawiązuje kontakt z rodzicami (zaproszenie do rozmowy) w celu uzyskania rady, pomysłu- jak postępować z dzieckiem.
4. Zapoznaje rodziców z planem działań, który podejmie, jednocześnie zobowiązuje rodziców do współpracy.
5. Współpracuje ze specjalistami podczas obserwacji dziecka - prowadzi konsultacje.
6. Szczegółowo zapoznaje członków RP z zaistniałym problemem i przedstawia podejmowane działania.
7. Jeśli zauważy niepokojące objawy deficytu rozwojowego u dziecka, występuje do rodziców o zgodę na przeprowadzenie badań w PPP.
8. Jeśli zauważy ślady pobicia, objawy wskazujące na wykorzystanie seksualne, ma obowiązek powiadomić rodziców o podjęciu interwencji, czyli zgłoszenia zaistniałego

faktu odpowiednim organom.

9. Nawiązuje współpracę z instytucjami społecznymi; jak policja, sąd rodzinny.

10. Opracowuje i realizuje program pracy indywidualnej, który powinien być realizowany poprzez:

- wsparcie i akceptację poczynań dziecka, tego, jakim jest,
- podjęcie kontaktu z dzieckiem, którego brak w domu rodzinnym,
- jasno sformułowane cele,
- jasne komunikaty,
- aktywizację i usprawnianie funkcji fizycznych,
- pobudzanie i wzmacnianie pozytywnych dynamizmów rozwojowych,
- rozwijanie zainteresowań,
- odreagowywanie konfliktów,
- korektę nieodpowiednich nawyków,
- posługiwanie się komunikatem „ja” (ja martwię się o ciebie), rodzice dysfunkcyjni zwykle stosują komunikat „ty” (ty nic nie robisz),
- oferowanie realnej pomocy, adekwatnej do potrzeb dziecka,
- konsekwentne przestrzeganie ustalonych zasad, umów.

11. Motywuje rodziców do podjęcia terapii i rozwiązania osobistych problemów.

12. Wspiera dziecko poprzez budowanie systemu wsparcia zewnętrznego, poszukiwanie bezpiecznych miejsc i osób, na których pomoc dziecko może liczyć (dziadkowie, ciocia).

13. W przypadku pojawiających się problemów związanych ze współpracą z rodzicami lub jej braku, dyrektor przeprowadza w obecności nauczycieli pracujących w grupie rozmowę z rodzicami i sporządza z tego spotkania notatkę służbową.

14. Wszelkie sygnały na temat zachowania dziecka i jego problemów kierowane do nauczyciela oraz wszelkie kontakty z rodzicami muszą zostać odnotowane w zeszycie współpracy z rodzicami

Procedura postępowania wobec ucznia z zaburzeniami psychicznymi, który zachowuje się agresywnie w stosunku do innych lub siebie

- 1. Nauczyciel** zostawia klasę pod opieką innego nauczyciela lub pracownika administracji i **prowadzi ucznia** lub uczniów do **pielęgniarki szkolnej**.
- 2. W przypadku ucznia, który nie chce dobrowolnie opuścić klasy, nauczyciel sprowadza pielęgniarkę do ucznia**, a sam z pozostałymi uczniami przenosi się do innego pomieszczenia.
- 3. Ucznia szczególnie agresywnego zostawia się pod opieką pielęgniarki i innego pracownika szkoły** (nauczyciel lub pracownik administracji i obsługi), a sytuację **monitoruje dodatkowo** wyznaczony przez dyrektora/wicedyrektora szkoły **nauczyciel**.
- 4. Nauczyciel informuje** o zaistniałym fakcie lub zdarzeniach **wychowawcę klasy i pedagoga/psychologa szkolnego**, a następnie niezwłocznie wraca na zajęcia.
- 5. Wychowawca lub pedagog/psycholog informuje dyrektora/wicedyrektora szkoły.**
- 6. Jeżeli stan ucznia/uczniów wskazuje na zagrożenie zdrowia i/lub życia, dyrektor/wicedyrektor lub pedagog/psycholog wzywa lekarza.**
- 7. Wychowawca klasy lub/i psycholog/pedagog przeprowadzają rozmowy z poszkodowanym uczniem**, o ile taki był, oraz ewentualnymi świadkami.
- 8. W razie potrzeby wychowawca klasy lub pedagog/psycholog zawiadamia lub/i wzywa do szkoły rodziców** (prawnych opiekunów) chorego ucznia i ewentualnego poszkodowanego.
- 9. Jeśli rodzice/opiekunowie prawni współpracują ze szkołą, ustala się działania wobec chorego ucznia** (np. wizyta u lekarza, rozmowy z wychowawcą i pedagogiem, terapia psychologiczna, monitoring zachowania prowadzony przez wychowawcę i zespół klasowy) oraz **wobec poszkodowanego** (np. rozmowy z wychowawcą i pedagogiem, terapia psychologiczna, zadośćuczynienie) i **świadków** (rozmowy wychowawcze).
- 10. Jeśli rodzice/opiekunowie prawni chorego ucznia nie współpracują ze szkołą lub podjęte działania są nieskuteczne, chory jest nieletni, a akty agresji są częste, dyrektor zawiadamia sąd rodzinny i nieletnich.**
- 11. Gdy chory sprawca aktów agresji jest pełnoletni, akty agresji są częste i stanowią zagrożenie dla innych uczniów, a działania szkoły i rodziców nie przynoszą pozytywnych rezultatów, zostaje on skreślony z listy uczniów w sposób przewidziany w statucie szkoły.**

Procedura postępowania w przypadku występowania w szkole aktu lub aktów agresji, przemocy, w tym cyberprzemocy itp.

12. **Nauczyciel** przyjmuje informację zapewniając dyskrecję zgłaszającemu poprzez wysłuchanie go bez świadków i **w razie potrzeby** prowadzi do **pielęgniarki szkolnej**, klasę zostawiając po opieką innego nauczyciela lub pracownika administracji.
13. **Nauczyciel informuje** o zaistniałym fakcie lub zdarzeniach **wychowawcę klasy lub/i dyrektora/wicedyrektora szkoły** i niezwłocznie wraca na zajęcia.
14. **Wychowawca informuje pedagoga/psychologa lub/i dyrektora/wicedyrektora szkoły**, o ile nie zrobił tego nauczyciel.
15. Jeżeli stan ucznia wskazuje na **zagrożenie jego zdrowia i/lub życia**, **dyrektor/wicedyrektor lub pedagog/psycholog wzywa lekarza**.
16. Jeżeli akt agresji/przemocy ma znamiona przestępstwa lub czynu karalnego **dyrektor/wicedyrektor wzywa patrol szkolny/policję** i następnie wdrażana jest procedura przewidziana dla takiej sytuacji.
17. Jeśli akt agresji/przemocy nie ma w/w charakteru **wychowawca klasy lub/i psycholog/pedagog przeprowadzają rozmowę** z poszkodowanym (gdzie i kiedy zdarzenie lub zdarzenia miały miejsce, ich częstotliwość, dbają o dyskrecję) oraz przeprowadzają rozmowę ze sprawcą/sprawcami oraz ewentualnymi świadkami.
18. **Wychowawca klasy lub pedagog/psycholog zawiadamia lub/i wzywa do szkoły rodziców** (opiekunów prawnych) pokrzywdzonego i sprawcy.
19. **Jeśli rodzice/opiekunowie prawni współpracują ze szkołą, ustala się działania wobec sprawcy** (np. rozmowy z wychowawcą i pedagogiem, terapia psychologiczna, monitoring zachowania prowadzony przez wychowawcę i zespół klasowy, kary rodzicielskie i statutowe jak nagana, obniżenie oceny zachowania) i **wobec poszkodowanego** (np. rozmowy z wychowawcą i pedagogiem, terapia psychologiczna, zadośćuczynienie) oraz **świadków** (rozmowy wychowawcze).
20. **Jeśli rodzice/opiekunowie prawni sprawcy nie współpracują** ze szkołą lub podjęte działania są nieskuteczne, sprawca jest nieletni, a akty agresji/przemocy są częste, **dyrektor zawiadamia policję** (sekcję do spraw nieletnich, patrol szkolny) **lub/i sąd rodzinny i nieletnich**.
21. **Gdy sprawca uporczywych aktów agresji jest pełnoletni, poszkodowani nie chcą składać wniosków o ściganie**, a szkoła wyczerpała wszelkie środki wychowawcze i dyscyplinujące, **zostaje on skreślony z listy uczniów w sposób przewidziany w statucie szkoły**.
22. W przypadku, **gdy sprawca agresji/przemocy jest nieznany, dyrektor/wicedyrektor po rozpoznaniu sprawy informuje rodziców/rodzica** (opiekuna prawnego) ucznia poszkodowanego o możliwości zawiadomienia policji lub sam zawiadamia policję.

Procedura postępowania w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń jest pod wpływem alkoholu lub innego środka odurzającego

1. **Nauczyciel** zostawia klasę pod opieką pracownika administracji, ucznia pod opieką **pielęgniarki** szkolnej lub **innego nauczyciela**, a o zdarzeniu **powiadamia wychowawcę i/lub pedagoga/psychologa** szkolnego; po wykonaniu tych czynności niezwłocznie wraca na zajęcia.
2. **Wychowawca powiadamia pedagoga/psychologa**, o ile nie uczynił tego nauczyciel.
3. **Pedagog/psycholog lub wychowawca powiadamia dyrektora/wicedyrektora szkoły.**
4. **Dyrektor/wicedyrektor lub pedagog/psycholog wyznacza uczniowi odizolowane od reszty uczniów bezpieczne miejsce i wzywa lekarza**, jeżeli stan ucznia wskazuje na zagrożenie jego zdrowia lub/i życia.
5. **Pedagog/psycholog, wychowawca lub dyrektor/wicedyrektor wzywa do szkoły rodziców/rodzica** (opiekuna prawnego) i informuje o zaistniałym zdarzeniu.
6. **Jeżeli rodzice współpracują ze szkołą i stawiają się na wezwanie, z uczniem przeprowadzana jest rozmowa** przez wychowawcę lub/i pedagoga/psychologa/ dyrektora/wicedyrektora (ustalenie miejsca zakupu alkoholu lub/i środka odurzającego, wskazanie/opisanie sprzedawcy oraz omówienie form oddziaływań wychowawczych i kar), **po czym następuje oddanie ucznia pod opiekę rodziców/rodzica** (opiekuna prawnego) i sporządzenie notatki przez wychowawcę lub pedagoga/psychologa.
7. **Jeżeli rodzice nie współpracują ze szkołą** i odmawiają odbioru ucznia ze szkoły **dyrektor/wicedyrektor zawiadamia policję** (np. patrol szkolny lub posterunek dzielnicowy), gdy zachowanie ucznia daje powody do interwencji (np. jest agresywny) i ustala z policjantami sposób załatwienia sprawy.
8. **Pedagog/psycholog, wychowawca, dyrektor/wicedyrektor** ustalają formy oddziaływań wychowawczych i kar, jakie należy zastosować wobec ucznia.
9. Jeżeli powtarzają się przypadki, w których uczeń przebywający na terenie szkoły znajduje się pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, stosuje się wobec niego procedurę przewidzianą dla przejawów demoralizacji.

Procedura postępowania w przypadku uzyskania przez nauczyciela informacji, że uczeń używa alkoholu lub innych środków odurzających, uprawia nierząd, bądź przejawia inne zachowania świadczące o demoralizacji

1. Nauczyciel przekazuje uzyskaną informację wychowawcy klasy.
2. Wychowawca informuje o zaistniałych faktach pedagoga/psychologa szkolnego i dyrektora/wicedyrektora szkoły.
3. Wychowawca lub pedagog/psycholog lub dyrektor/wicedyrektor wzywa do szkoły rodziców/rodzica (prawnego opiekuna) ucznia i przekazuje uzyskaną informację.
4. Wychowawca lub/i pedagog/psycholog lub/i dyrektor/wicedyrektor przeprowadza/przeprowadzają rozmowę z rodzicami i uczniem (można zaproponować rodzicom skierowanie dziecka do specjalistycznej placówki i udział dziecka w programie terapeutycznym).
5. Jeżeli rodzice/opiekunowie prawni odmawiają współpracy lub nie stawiają się do szkoły, uczeń jest nieletni, a nadal z wiarygodnych źródeł napływają informacje o przejawach demoralizacji, dyrektor szkoły pisemnie powiadamia o zaistniałej sytuacji sąd rodzinny lub/i policję (specjalistę ds. nieletnich).
6. Gdy rodzice/opiekunowie prawni współpracują ze szkołą, ale są nieskuteczni i gdy szkoła wykorzysta wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych (rozmowa z rodzicami, ostrzeżenie ucznia, spotkania z pedagogiem, psychologiem, skierowanie na terapię itp.), a ich zastosowanie wobec nieletniego nie przynosi oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły powiadamia sąd rodzinny lub/i policję (dalszy tok postępowania leży w kompetencji tych instytucji, co nie zwalnia szkoły z prowadzenia nadal działań wychowawczych).
7. Gdy szkoła wykorzysta wszystkie dostępne jej środki oddziaływań wychowawczych, a ich zastosowanie nie przynosi oczekiwanych rezultatów, dyrektor szkoły skreśla pełnoletniego ucznia z listy uczniów w sposób przewidziany w statucie szkoły.

UWAGA!

1. W przypadku uzyskania informacji, że nieletni uprawia nierząd, dyrektor szkoły obligatoryjnie wzywa policję. Prostytuowanie się w Polsce nie jest karane, jednakże karalne są związane z nim określone kategorie przestępstw.
2. W przypadku uzyskania informacji o nieletnim będącym pod wpływem alkoholu nauczyciel powinien rozpatrywać ten problem nie tylko w aspekcie demoralizacji nieletniego czy naruszania regulaminu szkolnego, ale również pod kątem przestępstw związanych ze sprzedażą alkoholu nieletniemu.
3. W przypadku uzyskania informacji, że uczeń narkotyzuje się, albo podejrzania, że jest pod wpływem środków odurzających, nauczyciel powinien powiadomić specjalistę ds. nieletnich lub dzielnicowego, którzy w ramach zadań wynikających z rozpoznania osób nieletnich zagrożonych demoralizacją, podejmą działania zmierzające do rozpoznania i zwalczania tego zjawiska w wymiarze środowiska lokalnego.

Procedura postępowania w przypadku podejrzenia, że uczeń jest ofiarą przemocy rodzinnej

1. **Nauczyciel przyjmuje informację** zapewniając dyskrecję zgłaszającemu poprzez wysłuchanie go bez świadków; zapisuje datę i godzinę zgłoszenia.
2. **Nauczyciel informuje** o zaistniałym fakcie lub zdarzeniach **wychowawcę klasy lub/i dyrektora/wicedyrektora szkoły.**
3. **Wychowawca informuje pedagoga/psychologa lub/i dyrektora/wicedyrektora szkoły,** o ile nie zrobił tego nauczyciel.
4. Jeżeli stan uczniawskazuje na zagrożenie jego zdrowia i życia, **dyrektor/wicedyrektor lub pedagog/psycholog wzywa lekarza.**
5. **Dyrektor/wicedyrektor lub/i psycholog/pedagog, dbając o dyskrecję, przeprowadzają rozmowę** z poszkodowanym, o ile jest to możliwe (gdzie i kiedy zdarzenie lub zdarzenia miały miejsce, ich częstotliwość).
6. **Pedagog/psycholog zawiadamia lub/i wzywa do szkoły rodzica** (prawnego opiekuna lub osobę z najbliższej rodziny) pokrzywdzonego, którego sprawa nie dotyczy.
7. **Dyrektor podejmuje decyzję o wdrożeniu procedury „Niebieska karta”** i wyznacza pracownika, który ją przeprowadza.
8. **Dyrektor niezwłocznie po wdrożeniu procedury zawiadamia przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego** i przekazuje mu sporządzoną dokumentację pokrzywdzonego.
9. W przypadku osoby nieletniej **dyrektor/wicedyrektor zawiadamia sąd rodzinny i nieletnich.**

Procedura postępowania wobec ucznia sprawcy czynu karalnego lub przestępstwa oraz ucznia poszkodowanego i świadków

1. **Nauczyciel przyjmuje informację o zdarzeniu** zapewniając dyskrecję zgłaszającemu poprzez wysłuchanie go bez świadków i w razie potrzeby prowadzi do pielęgniarki, a klasę zostawia pod opieką pomocy nauczyciela lub pracownika administracji i obsługi.
2. **Nauczyciel informuje** o zaistniałym fakcie **wychowawcę i/lub dyrektora/wicedyrektora** szkoły i niezwłocznie wraca na zajęcia.
3. **Wychowawca i/lub dyrektor/wicedyrektor informuje** o sprawie **pedagoga/psychologa** szkolnego.
4. **Jeżeli stan ucznia wskazuje zagrożenie** jego zdrowia lub/i życia, **dyrektor/wicedyrektor lub pedagog/psycholog wzywa lekarza.**
5. **Dyrektor/wicedyrektor szkoły i/lub pedagog/psycholog szkolny** w dostępny sposób **sprawdza wiarygodność informacji, ustala okoliczności** (czy zdarzenie miało miejsce na terenie szkoły, czy było w czasie zajęć lekcyjnych, kto był sprawcą/sprawcami), zabezpiecza dowody oraz stara się nie nagłaśniać zdarzenia, a następnie wyznacza sprawcom i poszkodowanemu oddzielne pomieszczenia.
6. W uzasadnionych przypadkach **dyrektor/wicedyrektor szkoły wzywa policjantów z patrolu szkolnego** lub posterunku policji, którzy zabezpieczają ślady popełnionego przestępstwa, ustalają świadków zdarzenia, przeprowadzają rozmowy z poszkodowanym i podejrzanymi.
7. **Pedagog/psycholog lub dyrektor/wicedyrektor wzywa do szkoły rodziców** (prawnych opiekunów uczniów) pokrzywdzonego i sprawcy/sprawców czynu, których informuje o zaistniałym zdarzeniu. Jeśli rodzice nie mogą przybyć do szkoły natychmiast, ustala się termin przybycia.
8. **Jeżeli czyn nie jest ścigany z urzędu dyrektor/wicedyrektor podejmuje decyzję, jakie środki wychowawcze i dyscyplinarne zastosuje wobec sprawcy/sprawców** szczególnie w sytuacji, gdy pokrzywdzony lub jego rodzice odmawiają złożenia wniosku o ściganie.
9. **W przypadku, gdy rodzice/opiekunowie prawni sprawcy odmawiają współpracy ze szkołą,** a nieletni sprawca sprawiał wcześniej problemy wychowawcze, **dyrektor/wicedyrektor zawiadamia policyjny wydział do spraw nieletnich i/lub sąd rodzinny.**
10. W przypadku, **gdy czyn sprawcy/sprawców ma znamiona przestępstwa ściganego z urzędu,** **dyrektor/wicedyrektor lub patrol szkolny zawiadamia policję lub prokuratora.**
11. Niezależnie od działań policji **pedagog/psycholog lub/i wychowawca podejmują działania wychowawcze i terapeutyczne w stosunku do sprawcy/sprawców, poszkodowanego oraz świadków** zgodnie z procedurą stosowaną w przypadku aktów przemocy nie posiadających znamion przestępstwa lub czynu karalnego.

UWAGA!

1. **Czyny ścigane na podstawie kodeksu karnego na wniosek pokrzywdzonego:** art. 288 § 1 i 2 (zniszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy), art. 190 § 1 (groźby karalne), art. 197 (gwałt)
2. **Czyny ścigane na podstawie kodeksu karnego z urzędu:** art. 158 § 1 (udział w bójce lub pobiciu), art. 200 (nieletni do lat 15 - obcowanie płciowe), art. 207 (znęcanie psychiczne i fizyczne), art. 222 (naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza), art. 245 (wywarcie wpływu na świadka), art. 270 (podrobienie dokumentów), art. 278 (kradzież), art. 279 § 1 (kradzież z włamaniem), art. 280 (rozbój), art. 281 (kradzież rozbójnicza), art. 282 (wymuszenie rozbójnicze), art. 284 (przywłaszczenie), art. 286 (oszustwo)
3. W przypadku uzyskania informacji o popełnieniu przez ucznia, który ukończył 17 lat, przestępstwa ściganego z urzędu lub jego udziału w działalności grup przestępczych, zgodnie z art. 304 § 2 kodeksu postępowania karnego, dyrektor szkoły jako przedstawiciel instytucji jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym prokuratora lub policję.

Procedura postępowania wobec uczniów często opuszczających zajęcia szkolne

1. **Nauczyciel podejmuje próby dyscyplinowania ucznia, a jeśli one nie przynoszą pozytywnych rezultatów, informuje o częstych nieobecnościach ucznia wychowawcę klasy.**
2. **Wychowawca powiadamia rodziców/rodzica (opiekuna prawnego) ucznia o sytuacji i podejmuje działania dyscyplinujące.**
3. **Jeśli dotychczasowe działania nie odnoszą pozytywnych rezultatów wychowawca informuje o sytuacji pedagoga/psychologa szkolnego.**
4. **Wychowawca klasy lub/i pedagog/psycholog przeprowadzają rozmowy z uczniem.**
5. **Jeśli działania te nie przynoszą pozytywnych rezultatów, wychowawca informuje o sytuacji zespół klasowy - ustalają strategię, formy współpracy i stosowane kary dyscyplinujące.**
6. **Jeśli prowadzone rozmowy, kary i inne działania nadal nie odnoszą pozytywnego skutku, wychowawca klasy lub pedagog/psycholog wzywa do szkoły rodziców/rodzica (prawnych opiekunów) ucznia.**
7. **Jeśli rodzice/opiekunowie prawni współpracują ze szkołą, ustala się kompleksowe działania wobec ucznia** (np. rozmowy, pomoc pedagogiczno-psychologiczna, monitoring zachowania prowadzony przez wychowawcę, kary rodzicielskie i statutowe jak nagana, obniżenie oceny zachowania).
8. **Jeśli rodzice/opiekunowie prawni nie współpracują ze szkołą lub działania są nieskuteczne, sprawca jest nieletni, a wagary są częste, wychowawca lub pedagog/psycholog informuje o sytuacji dyrektora szkoły.**
9. **Dyrektor szkoły udziela nagany nieletniemu uczniowi lub/i zawiadamia policyjny wydział ds. nieletnich lub sąd rodzinny.**
10. **Gdy sprawca uporczywych wagarów jest pełnoletni i szkoła wyczerpała wszelkie środki wychowawcze i dyscyplinujące w stosunku do niego (rozmowy, nagany i inne kary zapisane w statucie szkoły), zostaje on skreślony z listy uczniów w sposób przewidziany w statucie szkoły.**

Procedura postępowania w przypadku znalezienia na terenie szkoły substancji przypominającej narkotyki

1. **Nauczyciel zabezpiecza substancję** przed dostępem do niej osób niepowołanych oraz zapobiega jej ewentualnemu zniszczeniu, ale nie zabiera jej z miejsca znalezienia.
2. **Nauczyciel niezwłocznie powiadamia o zaistniałym fakcie dyrektora/wicedyrektora** szkoły.
3. **Dyrektor/wicedyrektor szkoły zawiadamia pedagoga/psychologa oraz wzywa policję lub policjantów z patrolu szkolnego/posterunku dzielnicowego**, którzy w miarę możliwości ustalają do kogo znaleziona substancja należy.
4. **Policjanci z patrolu szkolnego** po rozeznaniu sytuacji **zawiadamiają odpowiedni wydział policji**.
5. **Po przyjeździe policji dyrektor/wicedyrektor lub pedagog/psycholog niezwłocznie wskazują funkcjonariuszom miejsce z zabezpieczoną substancją** oraz przekazują informacje dotyczące szczegółów zdarzenia i dalej postępują zgodnie ze wskazaniami policjantów.

Procedura postępowania w przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyki

1. **Nauczyciel niezwłocznie o swoich podejrzeniach informuje dyrektora/wicedyrektora** szkoły.
2. **Dyrektor/wicedyrektor szkoły zawiadamia pedagoga/psychologa oraz wzywa policję lub policjantów z patrolu szkolnego/posterunku dzielnicowego**.
3. **Psycholog/pedagog informuje o sprawie wychowawcę i pielęgniarkę**. Do czasu przyjazdu policji uczeń przebywa pod opieką pedagoga/psychologa/wychowawcy lub pielęgniarki.
4. **Policjanci z patrolu szkolnego** podejmują na terenie szkoły odpowiednie działania i **zawiadamiają właściwy wydział policji**.
5. **Po przyjeździe policji dyrektor/wicedyrektor lub pedagog/psycholog przekazują funkcjonariuszom** informacje dotyczące szczegółów zdarzenia i postępują zgodnie ze wskazaniami policjantów.
6. **Pedagog/psycholog szkolny zawiadamia rodziców/rodzica** (opiekuna prawnego ucznia).
7. **Pedagog/psycholog i/lub wychowawca** we współpracy z rodzicami (opiekunem prawnym) prowadzą później z uczniem rozmowy wyjaśniające i inne działania wychowawcze, czekając na dalsze czynności urzędowe.
8. Jeśli rodzice/opiekunowie prawni nie współpracują ze szkołą stosuje się procedurę dotyczącą demoralizacji.